

Black

-- Anouk De Clercq --

Brussel, 15 maart 2019

Ik heb besloten u te schrijven zodat ik kan zwijgen. Ook al zou het zwijgen van een kunstenaar overgewaardeerd zijn, dat zei Beuys in elk geval over Duchamp. Maar hoe neem je het woord als een kunstenaar die wil zwijgen. Willen de meeste kunstenaars zich niet net uitspreken in hun zwijgen? Spreekt elke mens trouwens niet veel meer als hij zwijgt? De kunstenaar, de facto een zoekende mens: kan hij zoeken terwijl hij oeverloos babbelt?

Spreeken is nu, in deze eeuw, meer dan ooit poneren, hermetisch opsluiten in begrippen, de twijfel weren. In het spreken nu, hier, kan ik nooit de aarzelingen, twijfels, haperingen, het zoeken, naar voor brengen. Dat wat zo eigen is aan een kunstenaar, aan een zoekende mens. In een intiem gesprek doe ik dat, niet in een publiek gesprek. Dat hoort niet.

Alhoewel. Het beste gesprek dat ik op de radio heb gehoord was er één met de Belgische dichter Leonard Nolens. De schrijver spreekt: de stilte van het aarzelen, van het zoeken naar woorden. Het spreken als werkproces, als schrijfproces. Er is bijna niets kwetsbaarders. Alles van waarde lag tussen de regels.

Woorden verhullen vaak meer dan dat ze onthullen. Zoals “tussen de regels lezen” ook zo’n mooi begrip is, de mooiste tussenruimte om even in te verblijven en wérkelijk geraakt en begrepen te worden. Ik heb me altijd aangetrokken gevoeld tot tussenruimtes en heb me er ook altijd heel erg thuis gevoeld: een treinstation, een luchthaven, een lift, een tapijt, een sauna, een theater, een bioscoop, een bibliotheek, een museum. Het zijn plaatsen die buiten de werkelijkheid lijken te vallen, buiten de tijd, waar de dingen vaak in een geïntensiverde

toestand aanwezig lijken te zijn. Die geconcentreerde aanwezigheid van weinig is iets wat in bijna al mijn werken terugkomt. Elk werk is een *jardin secret* - een tussenruimte, een overgangsruijme - die ontstaat door de onverwachte combinaties, die kleine conjuncties, de minimale fusies die mogelijk zijn in die ruimtes tussen beeld en muziek, tekst en beeld, tussen muziek en architectuur..

“Il faut cultiver nôtre jardin”, zoals de oude man tegen Candide zegt. Die tuin bestaat niet. Ieder van ons moet die tuin bouwen en verbouwen. Maar wat net zo belangrijk is als het vinden van die geheime tuin, is hem openstellen, zien hoe een publiek - de ander - erin beweegt. Wanneer ik mijn werk laat zien, kijk ik naar de gezichten van de mensen die naar mijn beelden kijken en luister naar hun interpretaties. Ook daar: kleine conjuncties en minimale fusies. Voor ik mijn werk daadwerkelijk maak, beschrijf ik het eerst, behoedzaam, als een dier in een nachtelijk bos. Eerst is er een lijst met woorden of korte zinnen, fragmenten, die ik heb gelezen en gemarkeerd, of geschreven. Alsof ik eerst langs de synoniemen moet om tot het eigenlijke woord, dat woord, te komen. Dan wijs ik het aan: daar, dat is het. Om tot tonen te kunnen komen.

Als ik werk, zoekt alles - de visuele elementen, de vormen, de klanken, enzovoort - zijn eigen oorsprong. Alles zoekt naar een naam (een heuvel, een licht, een muur, een lijn, een cirkel, een punt). Wanneer alles een naam heeft gekregen, benoem ik het werk en geef het een titel. De openingszin in één van Duras' boeken - ik weet niet meer welk - luidt: “Apprenez à lire, ce sont des textes sacrés.” Apprenez à écouter: in haar films leert ze ons luisteren.

Als ik haar boeken lees, lijk ik altijd haar stem te horen. Maar niet op een onaangename manier; het geeft een lichamelijkeid aan haar woorden en lezen wordt nog meer visceraal. Hebben schrijvers een bepaalde stem in gedachten? Spreken ze de zinnen luidop voor ze die schrijven? Of proeven ze de woorden als ze neergeschreven zijn? Moet het stil zijn om te kunnen schrijven?

Schrijven als een manier om te zwijgen. Een weg naar de geest. Een reis in mijn gedachten en mijn leven en mijn reacties op het alledaagse. Het is belangrijk voor mij om het op te schrijven, om orde op zaken te stellen, maar het is ook belangrijk voor mij dat mensen zien wat ik doe. Het is de manier waarop ik communiceer.

"How do I know what I think, till I see what I say?" vroeg Alice. Edmund Carpenter ging daarop verder en vroeg, "And how do I know who I am, until I see myself as others see me?" Daarover gaat het. Het lezen van Gaston Bachelard's *Poetics of Space* heeft een grote impact op me achtergelaten. Toen ik het las was het alsof mijn pogingen om ruimtelijkheid te vatten en te begrijpen, plots heel concreet in woorden werden gegoten. De ene herkenning na de andere. Prachtig is dat, als de woorden van een ander zo binnenkomen en resoneren.

Bachelard zegt dat als je leest, je jezelf dan een kamer leest (en dat als je schrijft, je jezelf een kamer schrijft). In elk geval is lezen (en schrijven) een intiem gebeuren, geborgenheid daarbij een vereiste. Paradoxaal genoeg moeten schrijvers, zo zegt hij "have to induce in the reader a state of suspended reading. For it is not until his eyes have left the page that recollections of my room can become a treshold of oneirism for him."

Dus er is de kamer van de schrijver en er is de kamer van de lezer. Ergens tussenin die twee kamers gebeurt het, een ontmoeting ergens tussenin de regels, in die tussenruimte. Er is daar dus sprake van een "correspondence" tussen 'binnen' en 'buiten', tussen 'hier' en 'daar', tussen 'ik' en de 'ander'.

Waarom niet gewoon zwijgen en beelden laten spreken. Of muziek. Is dat niet de meest directe weg naar een ander? Van mij naar u bijvoorbeeld?

Het regent in Brussel. Het regent zo goed als op mij terwijl ik dit schrijf, met dit verschil: er zit een dakraam tussen mij en de regen. Veertig jaar geleden zat Marcel Broodthaers in zijn Brusselse stadstuin te schrijven. De regen waste zijn woorden weg, de inktpot liep over en toch ging hij manmoedig door met schrijven. In *La Pluie (Projet pour un Texte)* is dat.

Hij leek iets te willen bewijzen. Dat tekst ook beeld kan worden? Dat cinema - in tegenstelling tot schrijven dat wil poneren en vastleggen - een project in wording is waarbij elk moment een ander vervangt? Dat cinema een kunst van de beweging is en niet slaaf hoeft te zijn van een dwingende narratieve structuur met als enige doel zijn publiek te absorberen? Ik weet het niet: het is de melancholie die me erin aanspreekt, van een man die in weerwil van de omstandigheden verder doet.

Is dat niet wat kunstenaars doen? Woorden, beelden en klanken begeistere. Aandacht geven aan en vragen voor de intensiteit van alles. En soms ook zwijgen en schrijven.

Hoogachtend,
XX

Once, after a screening,

someone in the audience remarked how my work reminded her

of the night and the space underneath her bed.

Whenever cars drive by,

their headlights dragging long bands of light
across her bedroom.

The darkness that I like is the darkness of a movie theatre.

Where people watch a world come into luminous being
on a screen.

The room is darkened

so that a beam of light can travel across it, haunt it,
unfold an entirely new world

on a two-dimensional white plane.

That is why, for me,

black does not have anything to do with unpleasant gloom.

On the contrary,

it is related to a concentrated form of living.

With essence and substance.

Immense, like the night. Intimate, like the pupil of an eye.

What is it exactly that we are looking at when we are looking
at a black image?

Can a black image depict (or be) a space at all,

or is it always a two-dimensional plane?

In video, black is never spatial.

This black, however, on film, satisfies me deeply.

But, as this film is made on only one print,

after a couple of screenings, it will not be black anymore.

Dust and scratches will dance in the dark.

I think I will like that.

I thought of giving you an image at the end of the darkness,

a sunrise for instance.

But then I decided to stick with black.

And in a while, the light in this room will go on again anyway.

A film by Anouk De Clercq

Text design Michaël Bussaer. Subtitling by Titrafilm Paris.
Processed by DeJonghe Film Postproduction. Produced by Auguste Orts.
With the support of the Research Fund University College Ghent.